

Homo Sapiens
konuşarak
Homo Faber
oyunu oynamak

“**Home Sapiens**” kavramı,
(düşündüğünü üstüne düşünen insan,
kısaca ‘bilge insan’ deyip geçelim)
kendi düşündüklerinden daha çok,
aynı adlı kitabın yazarının
(gördüğü büyük benimsenmeye bakarsak)
-o ‘**düşünme**’ işi sanki ‘vekâleten’ ona bırakılmış
izlenimi veren revaçtaki düşüncelerini,
kendine ‘**dünden-yarına yol haritası**’ gibi
görmeyi seçenler için
bir ‘**pandemi**’ belası bir anda berbat etti ortalığı.

Birden, “**Evde Kal İnsanı**”na dönüverdi herkes.
O ‘*lüksü*’ olanlar tabii.

Gene, birden, yani hiç hesapta yokken,
evde ‘*tıkılıp kalanlar*’ için, kadın-erkek fark etmeden
çoktandır unutulmuş
“*bir şeyleri kendin yapmak*” gibi
bir ‘**yaşam biçimi**’ çıktı ortaya.

Temizlik, bulaşık, çamaşır, ütü gibi
(birilerine gene ‘vekâleten’ bırakılmış) ‘*rutin işler*’ dışında,
evdeki kırık çıkığı tamir etmek, bozulanı onarmak,
çeşit-çeşit-çeşit-çeşit yemek-börek-ekmek- hatta pide yapmak,
hatta, mecburiyetten bir eşya, raf, dolap,
ve zorda kalınca (çünkü her yer kapalı)
bir ‘**alet**’ yapmak gibi.
Bir arkadaşım, bir fırça ile
evin bozulan elektrik süpürgesi için
bir hortumun ucuna takılan ve
sonuçta iş gören bir aparat yaptı.

Sonuçta bir virüs,
tam *homo sapiens* gitmek üzere kalkmışken,
-hem de kadın /erkek ayrımını da
birden yerle bir ederek-
geçikmiş dönem "**homo faber**"e yakışan
birilerine dönüştürdü kimimizi.

"Doğaya yaptığı alet edevatla üstün gelen insan"
demek bu kavram.
İsim babası, Hannah Arendt ve Max Schler.

Ve bu, çoğu sıkıntıdan yapılan
telefon konuşmalarında,
geliştirilen (ya da varken keşfedilen)
ailece haberleşme seanslarında,
periyodikleştirilen '*grup*' yayın programlarında
-hafifçe- bir '**oyun**'a dönüştü.

Bir tarafta '*şakası olmayan bir hastalık*'
aman ha kapıda bekliyor denirken,
her gün mezarı belirsiz birileri ölüp
bir yerlere gömülürken,
bir tarafta da.
bazıları gerçekten '*şaka gibi*'
durumların yaşanıyor olmasının
beni şaşırttığını itiraf ederim.

Ben aslında İsviçreli yazar **Max Frisch**'in
ta 1957'de yazdığı aynı adlı romanın,
bizim ülkemizde Almanca eğitim yapan
orta-öğretim kurumlarında
yıllarca 'yaz tatili okuma ödevi' olarak
verildiğini öğrendiğimde de çok şaşırmıştım.

Bu roman, "*Homo Faber*",
Türkçeye ilkin 1972'de
"*Çarpık Sevda*" gibi anlamsız bir adla
(üstelik Sezer Duru tarafından) çevrilmiş,
2. Dünya Savaşı sonrasının

çok sert bir eleştirisidir çünkü.
Belki de şimdi tekrar okumanın tam zamanı.

*Kendi doğasına yabancılaşmış,
teknolojik gelişmeyle insani değerleri yozlaşan,
yabancılaşan teknolojik çağ insanın
daha o yıllarda ironik yaşamı hakkındadır.*

Frisch'in yapmak istediğinin,
Romanın başkişisi Faber üzerinden
bir 'aydınlanma eleştirisi' olduğunu yazarlar vardır
(Hilmi Yavuz).

Bütün insanların, hayatlarını
sadece 'akıllarını kullanarak'
idare edebileceğini düşünen Faber,
18.yy Avrupa'sının bir 'reprezantasyonudur' kitapta.

Ahmet Cemal'in deyişiyle,

*"Romanın kahramanı
(o bir 'mühendis', Max Frisch ise bir 'mimar'dır- BK)
Walter Faber'in kişiliğinde
yalnız 'akla inanan',
dünya görüşünü sadece teknoloji
ve matematiğin verileri üzerine kuran,
modern insanın trajedisini sergiler,
yaşamın 'öte yanını' yadsımayı
yaşam ilkesi olarak benimseyen Faber,
sonunda bir dizi rastlantının kurbanı olur;
bu rastlantılar Faber'i
insanlığın yaradılışından bu yana
günahların en korkuncu sayılmış
bir günahın kucağına itecektir."*

**"Sizin toplumunuzda insan geberebilir," dedim, "Siz farkına bile
varmazsınız geberdiğinizin, dostluk diye bir şey bilmezsiniz,
toplumumuzda geberir insan!" diye bağırdım, "Neden sanki birbirimizle**

konuşuyoruz?" diye bağırdım, 'neden" (kendi sesimi kendim de duydum) haberiniz bile olmadan biri ölebilirse neden bu topluluk bir arada?"

Tanıdık değil mi?

Şimdi size bir başka 'konuşmadan' söz edeceğim.

Bizim toplumumuzdaki aydın 'yabancılaşmasını' romanlaştırıp ölmüş **Oğuz Atay**'ın, **Yılmaz Güney**'in, "Arkadaş" filmine yazdığı birkaç kısa diyalogdan.

Yılmaz Güney 12 Mart döneminde *Selimiye*'den salındığında, hemen çekmeye koyulduğu bu film sırasında, Bayramoğlu'nda karşılaştı Oğuz, Yılmaz'la. 1974 yazında.

Öncesinde ('Pazar Postası' dönemi) tanışıyorlardı. Filmin konusunu anlatıp, *içerdeyken* okuduğu *Tutunamayanlar*'a göndermeyle "Sen o dünyayı, o insanları bilirsin, yardım et" diyerek, *Selimpaşa* yakınlarındaki **Kıyıkent**'e çağırdı Oğuz Atay'ı. *Set* oradaydı. Onu kırmadı, gitti Oğuz.

"Kıyıkent... Deniz ve güneş kenti...
Ezlerinin herbiri, bir başka ülkede yapıp buraya konmuş gibi"
diye yazmış Yılmaz Güney
'*Filmin Öyküsü*'nün ilk satırlarında.

Daha sonra ayrı yollar seçmiş iki yoksul üniversite öğrencisinin (onlar da mühendis) birinin (**Âzem** - Yılmaz Güney) diğerini (**Cemil** - Kerim Afşar) 'burjuva yazlığında' ziyaretinin hikâyesidir "Arkadaş".

Gerçekten de, mimar Yılmaz Sanlı'nın

tasarlayıp inşa ettiği o **site**,
İstanbul'un varlıklı bir kesiminin ilk '*hevesidir*'.

Canım **Onat Kutlar**'ın onunla yaptığı
bir konuşmada dile getirdiği gibi,
"Güney'in tutukluk günlerinde oluşturduğu
(*sınıfsal*) düşünce ve anlayışın
onun kafasında oluşturduğu bütünün bir parçası"
için çok uygun bir yer.
O vakitlerin çok gözde ve ayrıcalıklı yazlık mekânı.
Deniz nefis ve o insanlar Bodrum'dan habersiz henüz.

'*Zengin olmuş inşaatçı*' Cemil
eşiyle birlikte yazı orada geçiriyor,
Yanında bir de gencecik baldızı var:
Melike.

Melike Demirağ (Melike),
gerçekte de o '*dış dünyaya' kapalı*' ortamın bir üyesi.
Kendisi de varlıklı ('*eski zengin*') bir ailenin kızı çünkü.
Yaptığım hesaba göre, henüz 18 yaşında olmalı o vakitler..
Yılmaz, ona aklındaki
'*ümit sağlanabilecek burjuva kızı*' rolünü
tereddütsüz veriyor.

Peki kız nasıl anlatılacak...
kısmet karşısına Oğuz Atay'ı çıkarıyor.

Anadolu'da çalışmayı seçmiş *idealist* Âzem,
tatilinde, parayı seçmiş Cemil'i ziyarete,
işte o Kıyıkent'e geliyor.
Melike ile karşılaşılıyor.

"*Filmin Öyküsü*"nde Yılmaz Güney'in yazdıklarına göre,
"*Melike için eve gelen bu yabancı oldukça ilgi çekicidir.*
Ciddi görünüştü, bıyıkları, sakın tavırları
çevresinde her gün gördüğü insanlardan ayırmaktadır onu."

Oğuz bana o günü, galiba bir gün sonra,

şöyle anlatmıştı:

*“Genç kızla site içinde birlikte biraz yürüdüük.
Ben bir şeyler sordum.
O bana etrafı tanıttı, oradaki hayatını anlattı.”*

Filmin kitap olarak basılmış senaryosunda:
Oğuz Atay’ın bu karşılaşma için
Yılmaz Güney’in isteği üzerine yazdığını bildiğim
o konuşma (yalnız konuşmalar) bölümü şöyle:

12. MELİKE - ÂZEM GEZMELERİ - SOKAK - DIŞ - GÜN

Âzem duvarda oturmuş, Melike bisikletin üstünde.
İkisi de dondurma yerler.

MELİKE - Önce bu yolun iki yanındaki evler vardı.
Sonra ben İsviçre’ye gittim.
Cemil abi yolladı, görgüm artsın diye.
“Finishing School” diyorlar... Biliyor musunuz?

ÂZEM - Hayır bilmiyorum.
Dönünce işe yaradı mı öğrendiklerin?

MELİKE - Nedense bir durgunluk geldi üstüme
buraya dönünce.
Mesela tenis oynardım eskiden hergün.

Şimdi canım istemiyor...

Şu beyaz ev ne güzel değil mi?
İspanyol evlerine benziyor.

ÂZEM - Bilmem ki, benziyor herhalde.

Uzaktan evi ve tenis kortunu görürüz.

13. MELİKE - ÂZEM GEZMELERİ - BASKETBOL SAHASI - DIŞ - GÜN

MELİKE - Burada defile olmuştu geçenlerde.

Şuraya çadırlar kurdular,
soyunma odası yaptılar.

ÂZEM - Sen de çıktın mı defileye?

MELİKE - Evet, ama son anda karar verdim.

14. MELİKE - ÂZEM GEZMELERİ - DİSKOTEK- DIŞ - GÜN

MELİKE - Burası diskoteğimiz.
Müziği sevdiğim için buraya gelirim.

ÂZEM - Herkes ne için gelir?

MELİKE - Çoğunlukla mevsimlik aşklar yaşamak için.
Buraya büyükler pek gelmez de...

ÂZEM - Büyükler karışmaz mı bu "mevsimlik" aşklara?

MELİKE - Hayır. Yalnız ciddi aşk olursa karışırlar.

ÂZEM - Nasıl?

MELİKE - Güzin'le Doğan'ın evlenmelerine karşı çıktı aileleri.
Şimdi göremiyorlar birbirlerini.

15. MELİKE - ÂZEM GEZMELERİ - GAZİNO - DIŞ - GÜN

Gazinoya gelirler. Dışındadırlar.

MELİKE - Burası da gazino. Yemek yenir,
kumar oynanır, balolar verilir, v.s. v.s.

ÂZEM - Sen gelir misin buraya?

MELİKE - Kapalı kısmında içim sıkılıyor.
Erkekler şu tarafta, kadınlar bu tarafta.

Hep kumar oynarlar.

ÂZEM - Başka ne yaparlar?

MELİKE - Dedikodu yaparlar.
Bütün yaz birbirlerini çekiştirirler.

16. MELİKE - ÂZEM GEZMELERİ - SİNEMA - DIŞ - GÜN

ÂZEM - Sen ne yapıyorsun bunların arasında?

MELİKE - Güneşleniyorum, denize giriyorum, kitap okuyorum.

ÂZEM - Neler okuyorsun? Hangi kitapları seviyorsun?

MELİKE - En çok korku romanlarını seviyorum.
Korku filmlerini de seviyorum tabii.

ÂZEM - Bu filmleri seyrederken korkuyor musun peki?

MELİKE - Hayır. Ben hiç korkmam.

Bu kadar.

Yılmaz Güney, Oğuz Atay'a
daha 'sosyal mesajlı' konuşmalar olmasını
düşündüğünü söyler.

Hâla anlamıyorum, 'daha fazla' ne olabilirdi?

Oğuz, İstanbul'a döndü.
Akşamüstü Boğaz'a emektar **Andon**'a gittik.

Ömrümün belki de en değerli yıllarıydı.
Yazın en güzel günleri,
günün en güzel vaktiydi.

Biraz bunları konuştuk.

Mayıs 2020

